

OPBOUW

WEEKBLAD TOT OPBOUW VAN HET GEREFORMEERDE LEVEN

uitgave van de gereformeerde persvereniging „opbouw”

Wees ons genadig, Here...

*Ik hef mijn ogen op tot U,
die in de hemel troont.*

Ps. 123 : 1.

Reeds Origines, Chrysostomos en Theodoretus zagen in Ps. 123 een gebed der Joden in de babylonische ballingschap. Wij sluiten ons hierbij aan. Des te gereeder, omdat op deze wijze de uiterlijke overeenkomst van deze psalmen (120—134 alle met het opschrift: een lied hammaäloth) onderstreept wordt door een innerlijke eenheid. Om bij onze psalm (123) te blijven, wijzen we er terloops op dat vs 1 herinnert aan 121 : 1; vs 2 aan 131; vs 3, 4 aan 120 : 6. Daarbij laten we de nu en dan opvallend overeenkomstige woordkeuze en d.g.l. nog buiten beschouwing.

Ook in deze psalm maakt één man (ik, vs 1) zich tot tolk van het ganse volk (ons, vs 2c—4). Zijn lied schildert de inktzwarte nacht der ballingschap, waarin de eerste straal van vrolijk licht (122 : 1) is doorgebroken. In die benauwdheid heeft Israël tot den HERE ge-roepen: ik hef mijn ogen op, tot U, die in de hemel(en) troont.

Is Israël bij de tempel, dan heft het zijn ogen op naar het heiligdom, of naar Sion. Maar in Babel is er geen tempel. En de berg Sion is ver. Israël weet echter, dat God niet dakloos is zonder tempel. Het weet dat God in de hemel woont (115 : 3; 1 Kon. 8 : 27). Op Hem is Israëls blik gevestigd.

Maar hoe!... zie, gelijk de ogen der knechten zijn op de hand van hun gebieder, gelijk de ogen der dienstmaagd zijn op de hand van haar gebiedster. Liever nog vertaalden we „slaven, lijfeigenen” i.p.v. knechten en „slavin (de laagste slavin die er slechts is om water over de handen van haar meesters uit te gieten) i.p.v. dienstmaagd”. ‘Heren’ en met name ‘gebiedster’ accentueren eens te meer de grote afstand, het „ver boven hen staan”.

Wat betekent nu de uitdrukking: zien op de handen van iemand? Verschillende exegeten zien hierin getekend de slaaf of slavin „die met angstige ogen opziet naar de hand van de meester(es), gereed om te tuchtigen vanwege vergrijp of tekortkoming”.

Maar Gods volk behoeft nooit krimpand van vrees voor de HERE te staan. Als God slaat, slaat Hij „met medelijden, gelijk een Vader doet”. Barmhartig is de HEER’ en zeer genadig; schoon zwaar getergd, lankmoedig en weldadig: de HEER’ is groot van goedertierenheid.

Nergens huldigt de bijbel de opvatting, dat Gods ideaal is: een volk dat voor Hem kruipt van vrees (cf. Rom. 8 : 15). Dat is wél typisch heidens, maar niet naar de Schrift.

De bijbel geeft ons trouwens een heel andere en veel mooiere verklaring, in Ps. 145 : 15, 16 — aller ogen wachten op U, en Gij geeft hun hunne spijs te zijner tijd; Gij doet Uwe Hand open, en verzadigt al wat leeft naar uw welbehagen (vgl. Ps. 104 : 27, 28). Ook in een apocrief boek vinden we dezelfde gedachte: het is beter dat uw zonen bij u komen vragen, dan dat gij moet zien op de handen uwer zonen! (Jez. Sir. 30 : 30).

„De dichter heeft het toneel voor ogen, dat men zo dikwijls in het Israëlietisch (liever: Oosters, P.) gezin kan waarnemen, wanneer de knechten bij etenstijd om hun heer verzameld zijn en deze gereed staat hun de spijs uit te delen...; zij zien in afhankelijkheid op de gevende hand van hun heer...”.

De uitdrukking accentueert o.i. de volstrekte afhankelijkheid en de daarbij passende houding van onderdanigheid.

Van dit voor elke jood direct begrijpelijke beeld maakt de dichter nu een verrassend gebruik, door het rechtstreeks over te brengen op zich en zijn volk: ...zo zijn onze ogen op de hand des HEREN! Israël vergelijkt zichzelf bij een slaaf, bij de minste slavin. Daar is wel wat veranderd, in de ballingschap. Zo'n grote mond als Israël voorheen tegen den HERE opzette, zo klein is het nu. Israël — dat eertijds meende dat God wel verplicht was voor Zijn volk klaar te staan, maar er niet over dacht Hem te dienen, noemt zich nu een in alles afhankelijke slaaf, die maar afwachten (totdat...) moet, of het zijn Heer behaagt de hand open te doen en hem te verzadigen. Daarom brengt het ook Gods genade in geding. Dat is in dit verband heel typerend. Het onderstreept nog eens, dat Israël gaarne wil erkennen zijn volstrekte afhankelijkheid van Hem, die in de hemel woont.

Inderdaad: Gods offers zijn een gans verbroken geest, door schuldbesef getroffen en verslagen. En Gods eigen Zoon bevestigt het: dit offer kan zijn heilig oog behagen; men denke maar aan de gelijkenis van de verloren zoon: ik ben niet meer waard uw zoon te heten; stel mij gelijk met een van uw dagloners (Luc. 15 : 19). We kennen óók het Vaderlijk antwoord: ...laten wij een feestmaal hebben, want mijn zoon hier was dood en is weer levend geworden.

God heeft ons gemaakt naar Zijn beeld en naar Zijn gelijkenis. Dat vergeet Hij nooit. Maar Hij heeft ons niet gemaakt als Zijns gelijken. Wie dat vergeet, vervalt in de oude zonde die het begin (Gen. 3 : 5) en het einde (2 Thess. 2 : 4) der zondige mensengeschiedenis markeert. Terugkeer als de verloren zoon is beter dan zelfhandhaving als slaaf der zonde!

Wees ons genadig, HERE wees ons genadig, want wij zijn meer dan verzadigd van verachting; onze ziel is meer dan verzadigd van de spot der overmoedigen, de verachting der hovaardigen (vs 3, 4).

Israël beklagt zich dus over mensen, die zich de weelde (menen te) kunnen permitteren, de Joden sarrend hun vernederende positie van ballingen te laten voelen: eindeloos (‘meer dan verzadigd’) laten zij hun verachting blijken voor dit miezerig kleine volkje met zijn hoge pretenties. Terecht noemt deze en gene bij deze verzen de ons maar al te goed bekende uitdrukking: „Herrenvolk”.

Dat we hierbij inderdaad aan de inwoners van Babels rijk kunnen denken, bewijst — naast Ps 120 : 6 — vooral Ps. 137: „aan Babels stromen, daar zaten wij, ook weenden wij als wij Sion gedachten. Aan de wilgen aldaar hingen wij onze citers; want daar begeerden zij die ons gevangen hielden, van ons een lied, en zij die ons mishandelden, vreugdebetoon: zingt ons een van de liederen Sions...”!

Daar raken we o.i. ook het hárnt van de spot der ‘overmoedigen’, de verachting der ‘hovaardigen’. De Joden worden veracht: niet om hun spraak, hun uiterlijk, hun levenswijze (ze zijn semieten, maar hun overwinnaars zijn dat óók!), maar om hun godsdienst, hun „liederen Sions”. Deze liederen werden bepaald ook gezongen in „Babel” — mogelijk kwam de bittere klacht van Ps 137 (en van 123 etc.?) uit de kring der „zangers en speelliederen” (‘citera’s’), de zonen van Asaf (Ezra 2 : 41).

UIT DE INHOUD:

<i>Wees ons genadig, Here...</i>	E. R. P.
<i>Wat is er geschied? (V)</i>	C. V.
<i>Hoe lezen we de krant</i>	H. J. J.
<i>Eenzaam maar niet alleen (X. Slot)</i>	G. P.
<i>Verkiezinge</i>	J. B.
<i>Intellectualisme</i>	C. V.
<i>Boekbespreking</i>	H. C. E. S.—L.
<i>Persschouw</i>	C. V.
<i>Graag even attentie</i>	J. G. v. O.
<i>Van hier en ginds</i>	
<i>Kerknieuws</i>	

Stel zij zongen een lied in de trant van Ps 48, over het onvergetelijke Jeruzalem (137 : 5, 6), een lied Sions. Maar dan wekte datzelfde lied de spotlust der babyloniërs: Jeruzalems torens en muren zijn immers verwoest, zijn tempel verbrand, zijn inwoners weggevoerd? Wat een klein landje, wat een miezerig volkje... en dat spreekt en zingt van de (enige!) God, die hemel en aarde gemaakt heeft (121, 124, 134) en Sion zich ter woning heeft verkoren!

Bovendien: voor de volkeren waartussen Israël als balling leefde, was de saamhorigheid van god en volk zó reëel, dat de overwinning van een volk tegelijk ook de zege over de god van dat volk betekende. Zodat de spot der ‘gerusten’ en ‘hovaardigen’ ten diepste neerkwam op een honen van Israëls God — Israëls laatste en enig overgebleven toevlucht.

Hoe sprekend is dan ook vs 1; tot U Here, die in de hemel troont, tóch tot U hef ik mijn ogen op... wat ze ook zeggen, die hovaardigen.

Zeer juist merkt een exegeet op: Israël klaagt tot God niet zozeer over zijn verdrukking als wel over de verachting, die in wezen ook God Zelf raakt.

Niet maar één keer, maar wel bij duizend gelegenheden hebben ze die smaad gehoord (vs 3b, 4a). Ze kunnen er niet meer tegenop, ze zijn er als door verlamd, ze hebben geen weerwoord meer. Tenzij — tenzij God Zelf ingrijpt. Nee, daarop kunnen zij geen enkel recht laten gelden; ze kunnen er God op geen enkele manier toe dwingen; ze hebben zélf Gods verbond overtreden; ze hebben hun straf dubbel en dwars verdiend.

Ze kunnen alleen nog maar pleiten op Gods genade, als een smekeling, als een slaaf die zien moet op de hand zijns heren. De gevoelige les van de ballingschap is niet voor niets geweest. Door de hovaardige spot der babyloniërs is de hovaardige verachting van Israël voor zijn God gebroken. God vindt een verbroken hart, een verslagen geest bij Zijn volk, dat Hem alléén nog maar smeekt om genade.

Wat een vreugde om dán de HERE Zelf te horen zeggen:... barmhartig en genadig (is de HERE)... Ex. 34 : 6b, 7. En het is alleen bij de gratie van die genade dat Gods volk zijn zonden overleefd en er nog is. Want wel sloot God met Zijn volk een eeuwig verbond. Maar het is een verbond der genade. Gefundeerd in Jezus Christus, onze „Verlosser”.

Wat is er geschied?

V

De schorsingen

We willen ten slotte in dit artikel iets zeggen over wat de synode van Utrecht uitsprak over de tuchtmaatregelen uit de veertiger jaren.

Om dat goed te kunnen doen moet men zich eerst een juist beeld hebben gevormd van de kerkelijke vonnissen, welke toen werden uitgesproken en uitgevoerd.

Er wordt daaromtrent zoveel gefantaseerd, dat het nodig is de **feiten** te laten spreken.

* * *

Waarom ging het op de synoden in de veertiger jaren?

Op die vraag moet ieder die de feiten recht doet antwoorden: het ging daarop om de **leer**.

Dat blijkt allereerst en overduidelijk uit wat de synode van Amsterdam-1936 uitsprak. Men weet: toen is de misère, die op de catastrofe van 1943—45 uitliep, begonnen.

Deze synode constateerde namelijk, „dat er aangaande sommige punten der **leer** in onze kerken opvattingen worden voorgedragen afwijkend van de tot nog toe gangbare leerin- gen, en ten aanzien waarvan door sommigen de vraag werd gesteld, of ze wel in overeenstemming waren met Schrift en belijdenis”. De Amsterdamse synode benoemde daarop deputaten om aangaande deze zaak een onderzoek in te stellen, aan de volgende Synode rapport uit te brengen en haar van advies te dienen.

Als gevolg van dit besluit kwamen er op de volgende synode een aantal rapporten over de in geding zijnde leerkwes- ties. En deze synode — die van Utrecht-1942 — stelde toen een aantal **leeruitspraken** op. In de „Toelichting” daarvan, ze werd op last van deze synode opgesteld, gaat het ook alleen maar over de **leer**. Verschillende opvattingen omtrent het genadeverbond, welke de synode — geheel ten onrechte — had menen te kunnen constateren, werden daarin afgewezen, en een paar positieve uitspraken daarover vastgesteld.

Als reactie op het uitvaardigen van die leeruitspraken + „Toelichting” werden op de volgende synode een reeks bezwaarschriften ingediend. Wie bezwaard waren, volgden zo doende de goede kerkelijke weg.

Laat ik er nog even mogen bijzeggen, dat Prof. Schilder noch rechtstreeks, noch zijdelings de hand had in deze bezwaarschriften.

Op deze volgende synode, die van 1943, werden toen de bij haar ingediende bezwaarschriften besproken. En, zoals men weet: op de gronden, welke in het „Praeadvies” daarvoor aan de synode werden aangeboden, wees de synode deze alle af.

Bovendien had de synode een zeer strakke „binding” aan deze leeruitspraken voorgeschreven. Want de synode sprak uit, „dat de classicale vergaderingen bij de kerkelijke examens zich (moesten) vergewissen, dat de candidaten instemmen met de leeruitspraken van Sneek/Utrecht 1942”.

* * *

Het spreekt van zelf, dat daarmee een gevaarlijke situatie was geschapen.

Wat de bezwaarde broeders voorstonden was bij hen een diepgevoerde overtuiging. Bovendien was dat steeds, en zonder enige kerkelijke belemmering, in de gereformeerde kerken geleerd. In het „Praeadvies” waren tot overmaat van ramp de synodale leerconstructies nog duidelijker en krachtiger dan dat voorheen het geval was, ontwikkeld en verdedigd en de opvattingen der bezwaarden werden daarin nog scherper afgewezen.

Van alle zijden werden toen pogingen ondernomen enige ontspanning teweeg te brengen.

Prof. Schilder deed b.v. het verzoek om de hele zaak nog eens in studie te nemen en hangende dat onderzoek de binding aan de leeruitspraken op te schorten. Hij verklaarde zich zijnerzijds bereid in die tijd over de leeruitspraken niets te zullen zeggen of schrijven.

Onderscheidene kerken en personen stelden nadere verklaringen op, met de bedoeling enige „ruimte” te verschaffen aan de be-

zwaarden. Maar alles van dien aard werd door de synode afgewezen.

Bovendien besloot de synode kandidaat Schilder, die zich met de leeruitspraken niet had kunnen verenigen, niet toe te laten tot de dienst des Woords, „nadat — zo leest men in de Acta — in het rapport is toegevoegd de uitspraak, dat cand. Schilder ook blijkt af te wijken van wat de kerken in artikel 33 Ned. Gel. Bel. aangaande de sacramenten belijden”.

* * *

Nadat dit alles was geschied schreef de synode aan de kerken, „dat in onze kerken niets mag worden **geleerd**, dat met de betrokken leeruitspraken niet ten volle in overeenstemming is”.

Ze wakte voorts de kerkeraden op „daarop ernstig toe te zien en aan deze beslissing de hand te houden”.

„Elke propaganda — zo ordonneerde zij — met name door ambtsdragers, tegen deze aangenomen **leer**, niet alleen in de eigenlijke arbeid, maar ook in lezingen, geschriften en verenigingsarbeid, dient te worden nagelaten en geweerd”.

En de synode legde hierop de nadruk, omdat zij in de overtuiging stond, dat „de duurzame handhaving van de enigheid der **leer**, welke ook onze vaders blijkens het ondertekeningsformulier van essentiële betekenis voor het kerkelijk samenleven hebben geacht, een zó kostbaar patrimonium is, dat hiervoor wel met alle kracht gewaakt en gestreden moet worden”.

Ten slotte sprak de synode de verwachting uit, „dat alle ambtsdragers hun onderteke- ning gestand zullen doen, voor trouwbreuk zich zullen wachten en er diep van doordron- gen zullen zijn, dat alleen in deze weg het huis des Heren gebouwd en het goede voor Zion verkregen kan worden”.

Men ziet het: het ging om de **leer**.

En de synode verklaarde, dat niets mocht worden geleerd dan wat met die **leer** ten volle in overeenstemming was.

En wie deze **leer** niet predikte en leerde werd bij voorbaat reeds door de synode van trouwbreuk beschuldigd.

* * *

Nadat de synode zo had gesproken en ge- ordonneerd, moesten de bezwaarden hun houding bepalen.

Zij hadden stipt de kerkelijke weg bewan- deld.

Nadat de leeruitspraken waren vastgesteld, hadden zij immers hun bezwaren kenbaar ge- maakt ter plaatse waar dat behoorde. Name- lijk bij de volgende synode. Maar ze hadden in ieder opzicht nul op het rekwest gekregen.

Alle andere pogingen om de synode tot enige bezinning te brengen waren voorts volledig mislukt.

En ten slotte kwam er die brief waarin het dilemma werd gesteld: U moet zich in alles volledig houden aan de leeruitspraken, of anders pleegt U trouwbreuk.

Staande voor dat door de synode gestelde dilemma hebben toen honderden ambtsdra- gers gezegd: **Wij kunnen niet doen wat de synode eist**. Het is ons onmogelijk zó te leren, dat dat volkomen in overeenstemming is met die leeruitspraken. Want die bevatten een theologische constructie, die naar onze vaste overtuiging — we gaven er breedvoerig rekenschap van — niet naar de Schrift is, die boven wat de Schrift leert uitgaat.

Zie, dit spreken was nu de „vrijmaking”.

Het was precies hetzelfde als wat b.v. „Waarheid en Eenheid” jaren lang deed.

De Vrijmaking was niet het zich losmaken van de kerk.

Zelfs niet een zich losmaken van de synode! Neen, naar haar kern was dat een zich vrijmaken van **leeruitspraken die naar de vaste overtuiging van de betrokkenen, het confessionele leven van de kerk schaadden!**

Zeker, ik weet het ook wel: er is tijdens de vrijmaking ook door vrijgemaakten soms wonderlijk gehandeld en veel gezondigd. Er was ook onder de vrijgemaakten veel „vreemd vuur” en veel „vreemd volk” en veel „vlees en wereld”. Maar de vrijmaking was het ootmoedig en gelovig zeggen: Synode, classis, kerkeraad, uw leeruitspraken als „goddelijke waarheid” aanvaardden — dat woord „godde-

lijke waarheid” werd door de synode ge- bruikt! —; ze erkennen als confessie der kerk, **dat kunnen we niet!**

En zie toen is er geschorst.

Op ontstellende wijze.

Er volgde een massa-executie.

* * *

Nu wordt steeds van synodale zijde be- weerd: Ja zeker, er werd door de kerkelijke vergaderingen geschorst.

Maar niet om de leer!

Geen sprake van.

Het schorsen geschiedde alléén, omdat men de kerkelijke orde verstoorde, omdat men met zijn bezwaren niet wilde gaan in de ker- kelijke weg.

Het is mij altijd een raadsel geweest hoe men dat zeggen kon.

Cand. Schilder werd toch zeker niet uit het ambt geweerd, omdat hij kerkelijke wanorde aanrichtte? Daarvan is in de besluiten over hem met geen woord sprake. Zijn enige wan- daad was, dat hij de leeruitspraken niet wilde aanvaardden.

In een schorsing van een ouderling in Oen- kerk werd als eerste grond opgegeven het leren van „valse leer”.

Ds Veltman, destijds in 's-Hertogenbosch, werd geschorst en daarbij werd als eerste grond genoemd: „het leren van een valse leer”.

De classis Axel reageerde op de verklaring van enkele kerken, dat zij de leeruitspraken niet konden aanvaardden met de constatering, dat de „geestelijke eenheid” tussen deze ker- ken en de classis verbroken was en zij ver- zocht de afgevaardigden van die kerken de vergadering te verlaten.

Dit zijn enkele feiten. Er zijn er nog veel meer te noemen.

Maar dit is niet het enige dat in dit ver- band moet worden opgemerkt.

Indien de schorsingen geschied waren alleen op grond van ordeverstoring of iets dergelijks — en zo werd er dikwijls geschorst — dan stond het er daarmee in wezen toch precies zo voor als ik zoëven zei.

Met andere woorden: dan was de eigenlijke grond daarvan toch alleen: de weigering om de leeruitspraken te aanvaardden.

Dit is voor ieder die even doordenkt vol- komen duidelijk.

Men stelle zich de zaak maar eens even concreet voor.

Een kerkelijke vergadering schorst een predikant of ouderling wegens het aanrichten van wanorde, kerkscheuring, ongehoorzaam- heid ten opzichte van de kerkelijke verga- deringen.

Als dat geschiedt vraagt natuurlijk ieder: **waarin** bestond die ordeverstoring enz. in concreto? Wat was de **daad**, welke door de kerkelijke vergadering als ordeverstoring werd gekwalificeerd?

Op die vraag moest dan in de dagen van de vrijmaking het antwoord gegeven worden: **Die man weigert de leeruitspraken te aan- vaarden**. En dan was de situatie zó, dat — om die eigenlijk niet juiste woorden te gebrui- ken — „formeel” de grond der schorsing ordeverstoring was, maar „materiëel” niet anders was dan **het niet-aanvaardden van de leeruitspraken**.

Hoe men de zaak ook wendt of keert: als men ze nuchter en eerlijk bekijkt komt men steeds tot hetzelfde resultaat. De **feitelijke grond** van de schorsingen en andere tucht- maatregelen was: het niet erkennen van de leeruitspraken als een confessionele uit- spraak.

Natuurlijk is het heel goed mogelijk, dat zij, die zich vrijmaakten of dat wilden doen, on- ordelijk of zelfs revolutionair zijn opgetreden.

Maar dat raakt niet de kern van de zaak!

Want nog eens: de vrijmaking was uitslui- tend en alleen de weigering om te erkennen dat de leeruitspraken goddelijke waarheid bevatten.

Met andere woorden, die was gelegen in de **leer**.

* * *

Nu zegt men dikwijls van synodale zijde: Wat die vrijgemaakten deden was **kerkelijke ontrouw**. Want ze hebben niet gehandeld naar de belofte, welke ze bij de aanvaarding van hun ambt hebben afgelegd. Ze hadden zich met hun bezwaren tot de kerkelijke verga- deringen moeten wenden. Ze hebben dat niet

gedaan. En dat was woordbreuk, ontrouw, revolutie.

Men kan zulke zware woorden heel gemakkelijk zeggen of schrijven.

Maar hoe zijn weer de feiten?

Bij de aanvaarding van hun ambt beloven de predikanten van de Geref. Kerken: Wij gevoelen en geloven van harte, „dat alle de Artikelen en stukken der Leer, in de Belijdenis en de Catechismus der Geref. Nederl. Kerken begrepen, mitsgaders de Verklaring over enige Punten der voorzeide Leer in de Nationale Synode Anno 1619 te Dordrecht gesteld, in alles met Gods Woord overeenkomen. Beloven derhalve, dat wij de voorzeide Leer naarstelijk zullen leren en getrouwelijk voorstaan, zonder iets tegen deze Leer, 't zij openlijk of heimelijk, directelijk of indirectelijk, te leren of te schrijven. Gelijk ook, dat wij niet alleen alle dwalingen daartegen strijdende, en met name ook die in de voorzeide Synode zijn veroordeeld, verwerpen, maar ook zullen tegenstaan, wederleggen en helpen weren. En indien het zou mogen gebeuren, dat wij na dezen enig bedenken of ander gevoelen tegen de voorzeide leer of enig punt derzelve kregen, beloven wij, dat wij het noch openlijk, noch heimelijk zullen voorstellen, drijven, prediken of schrijven; maar dat wij het vooraf den Kerkeraad, Classis of Synode zullen openbaren, om door deze geëxamineerd te worden, bereid zijnde te aller tijd ons aan het oordeel derzelve gewilliglijk te onderwerpen; op poene dat wij hiertegen doende metterdaad (ipso facto) van onze diensten gesuspendeerd zullen zijn”.

Dit hebben alle gereformeerde predikanten beloofd.

Ik schreef het helemaal over, dan kan ieder zelfstandig oordelen.

Hoe stond het nu met de zich vrijmakende predikanten, ambtsdragers, leden?

Hadden deze „enig bedenken of ander gevoelen tegen de voorzeide leer”?

Geen sprake van.

Zij aanvaardden die integraal en van ganser harte.

Het kwam zelfs geen moment in hen op daartegen iets in te brengen! Ze brachten alleen bezwaar in tegen de **nieuwe** confessionele uitspraken, die waren ingevoerd. Ze deden dat in de goede kerkelijke weg namelijk bij de volgende synode. En ze deden dat vooral **op grond van de confessie**. Ze toonden namelijk aan, dat die leeruitspraken **boven** de confessie uitgingen en dat daarin **tekort** werd gedaan aan wat in de belijdenis werd beleden. In die leeruitspraken werd immers een essentieel moment van de belijdenis omtrent de sacramenten niet tot gelding gebracht, ja zelfs weersproken! Namelijk dat daarin het teken en de betekende zaak altijd tezamen gevoegd zijn.

Maar de synode wees alle bezwaren af.

En ten slotte dreef ze de bezwaarden in een scherp gewetensconflict.

Dit namelijk: U moet preken, spreken, schrijven, zó dat dat ten volle in overeenstemming is met de leeruitspraken. — Doet ge dat niet dan pleegt ge trouwbreuk!

En daarop, veelal na een lange, moeilijke, bittere worsteling, hebben de werkelijk bezwaarde predikanten, ouderlingen, diakenen, kerkleden gezegd: Synode, classis, kerkeraad, het is ons **onmogelijk** overeenkomstig die leeruitspraken te leren en te spreken, het is ons **onmogelijk** die leeruitspraken als goddelijke waarheid te aanvaarden. We kunnen dat niet doen o.a. ook, omdat we trouw willen blijven aan wat we bij de aanvaarding van ons ambt beloofden.

Daarna en daarom en op grond daarvan zijn ze toen geschorst.

En het was **immoreel**, dat men hen die zo handelden en spraken, dat men hen die dus de **nieuwe leer** niet wilden aanvaarden, beschuldigde van het aanrichten van wanorde, scheuring en hen dikwijls op grond daarvan schorste.

* * *

Het is goed en nodig, dat we deze dingen nog eens rustig en zakelijk overwegen.

Juist nu.

Want hoe men het ook keert of wendt, de leeruitspraken, overgegaan in de Vervangingsformule, zijn wèg. Ze bestaan niet meer. Men kent en vindt haar standplaats zelfs niet meer. Ze zijn er niet meer als confessioneel bindende leeruitspraken. Zeventien jaar nadat ze werden uitgevaardigd, dertien jaar nadat men ze wijzigde, zijn ze een roemloze

dood gestorven. Een zéé van ellende hebben ze aangericht. Er is ontzaglijk veel door kapot geslagen dat nooit meer te herstellen is. Maar nu zijn ze weg.

Dat wil zeggen de **feitelijke**, de **werkelijke** rechtsgrond voor de tuchtmaatregelen is weggefallen.

Men kan met behulp van allerlei scherpzinnige redeneringen wel het tegendeel beweren — maar een nuchter mens lacht daar zo'n beetje om.

Hij zal in goede eenvoud het volgende zeggen:

De Geref. Kerken waren eens zo dwaas een aantal leeruitspraken in elkaar te zetten en bindend te verklaren. De verdwazing ging zelfs zo ver, dat ze een aantal predikanten en ouderlingen schorsten omdat ze van die dingen niets moesten hebben. Een golf van ellende kwam daardoor over het gereformeerde volk. De synoden kramden en lijmden voortdurend. Ook krabbelden ze hier en daar wat terug. En steeds probeerden ze daarbij het gezicht te bewaren. Maar tenslotte ging het niet meer. De afkeer van wat de synoden uit de oorlogsjaren hadden uitgespookt werd zo groot, dat men ten slotte die leeruitspraken moest wegdoen. En natuurlijk: nu is ook de grond onder die kerkelijke vonnissen weggeslagen. Dat kan een kind snappen!

Inderdaad, zo zal weldra ieder nuchter mens spreken.

En hij doet dan niets anders dan nazeggen wat Prof. Ridderbos Sr en Prof. Nauta reeds voor hem duidelijk hebben uitgesproken.

Wat Prof. Ridderbos Sr zei hoorden we verleden week.

Hij verklaarde op de synode van den Haag, dat als deze zou uitspreken, dat de vorige synoden hadden moeten verklaren, dat men de leeruitspraken niet behoefde te lezen in het licht van de **Toelichting** er een „waas” geworpen werd op de rechtmatigheid der schorsingen!

Zelfs dat kleine beetje peutenen aan de leeruitspraken tastte dus zijns inziens reeds de rechtmatigheid der schorsingen aan!

En Prof. Nauta zei op de laatste synode open en duidelijk, dat het intrekken der Vervangingsformule zonder meer de grond onder de schorsingen wegsloeg.

Het heeft lang geduurd voor men algemeen tot de overtuiging kwam, dat de Vervangingsformule weg moest.

Het zal nu ook nog wel een poosje duren voor men algemeen zegt: die schorsingen waren toch eigenlijk verschrikkelijk.

Maar die tijd komt!

C. V.

Hoe lezen we de krant

Voor enkele jaren schreef ik onder bovenstaande titel een artikel in De Reformatie, dat ik hier in z'n geheel overneem, alleen met een enkele stilistische wijziging.

In de Talmud komt een vergelijking voor, die ons wel wat kan leren. Vier soorten van hoorders worden vergeleken bij vier instrumenten.

Sommigen zijn te vergelijken bij een spons, anderen bij een trechter, een derde soort gelijkt op een wijnzeef, een vierde soort op een korenwan.

Er zijn hoorders die alles wat ze horen in zich opnemen: rijp en groen, goed en slecht, wijs en dwaas. Ze gelijken op een spons, die in een vloeistof gedompeld alles opzuigt wat ze maar kan opzuigen.

Er zijn ook mensen, die helemaal niets opnemen of onthouden van wat ze horen. Ze vinden hun beeld in de trechter, die de ingegoten vloeistof alleen maar doorlaat.

Er zijn anderen, die alleen onthouden wat verkeerd en slecht is, terwijl ze het goede haastig vergeten. Zij hebben veel weg van een wijnzeef, die de goede wijn doorlaat en alleen de drab overhoudt.

Er zijn tenslotte ook mensen, die schiften wat ze horen. Wat goed is houden ze vast, maar wat niet goed is of de moeite van het onthouden niet waard is laten ze varen. Zij gelijken op een wan, die het kaf laat wegstuiven, maar de korrels opvangt.

Wat voor de hóorders van het gesproken woord geldt, geldt ook voor de lezers van het geschreven woord. En zijn „sponzen”, die uit hun „lijfblad” waarbij ze zweren alles opnemen. Ze denken er niet aan, dat onder het koren ook wel kaf kan zijn. Ze lezen alles zonder enige kritiek. Zo hebben vroeger vele mensen de Heraut en de Standaard gelezen. En vooral wat de grote Kuypers daarin schreef werd alles als „evangelie” aanvaard. Er waren mensen, die genoemde kranten van a tot z lazen. Ik herinner mij een dominee met een gemeente van ruim honderd zielen, die met zijn eigenlijke werk in de gemeente niet klaar kon komen. Dat kwam o.a. omdat hij de ganse maandag besteedde aan het lezen van de Heraut. Toen in de oorlogstijd dit blad niet meer verscheen, haalde hij oude jaargangen te voorschijn en las weer elke maandag een oude Heraut. Voor die man stond vast, dat al wat Kuypers geschreven had waar was. Eens kwam ik met een student in aanraking, die niet al te vlug opschoot met zijn studie. Bij nader onderzoek bleek dat zo wonderlijk niet te zijn, want de jongeman volgde zoveel mogelijk de ganse vrijgemaakte pers en hij was op de hoogte met alles wat van synodale zijde over verschillende kwesties geschreven werd.

We moeten geen „sponzen” zijn, die maar alles lezen wat onder hun bereik komt en dat maar kritiekloos opnemen. Maar we moeten

natuurlijk ook geen trechters zijn. Dat worden we allicht wanneer we alles willen lezen wat er onder onze ogen komt. Dat is zoveel, dat we er mogelijk niets van onthouden. We moeten ook niet worden als een wijnzeef, die de droesem vasthoudt en de kostelijke wijn laat wegvloeien. Ik denk wel eens, dat zo met Kuypers nalatenschap gedaan is. Kuypers was een man des geloofs en wat hij gedaan heeft in zijn strijd voor kerk en school moeten we niet vergeten. Maar het merkwaardige is, dat de Kuypersianen zich juist vastgeklemd hebben aan wat niet het beste was van Kuypers werk. Ik denk aan de „onderstelde wedergeboorte” en aan „de gemeene gratie”. Veel kostelijks van Kuypers is reeds vergeten, maar wat nu juist niet het beste van Kuypers was heeft men met hand en tand verdedigd.

We moeten in ons horen en lezen gelijk zijn aan de korenwan. Niet alles wat geschreven wordt is goed. We mogen veel laten waaien. Niemand is ook verplicht alles te lezen wat hem voorgeschoteld wordt. Dat menen sommige lezers wel, maar ik heb wel redacteuren gekend, die soms niet wisten wat er zo al in hun eigen krant stond. Er is gelukkig verscheidenheid van schrijvers. Er is ook verscheidenheid van lezers. Was de één niet lust, daarvan smult de ander. Dat moeten we van elkander verdragen en we moeten elkaar dat plezier gunnen. De één houdt er van om te lezen wat hij nog niet voor de helft begrijpt. Een ander staat liever niet altijd op zijn tenen om ergens bij te kunnen. Verder zijn er mensen, die belangstelling hebben voor kerkrechtelijke vraagstukken. Ze lezen alles wat er maar over kerkrecht wordt geschreven. Anderen hebben daar zo geen smaak in en hebben daar geen knobbel voor. Ik zou zeggen: „jedes Tierchen hat sein Pläsierchen”.

We moeten ons ook niet te gauw ergeren als wat in de krant staat waarmee we het niet eens zijn. Er is wel eens tegen mij gezegd: „Dat stond in De Reformatie. Wat u het daarmee nu eens?” Men scheen te veronderstellen, dat een redacteur het eens moet zijn met alles wat er in de krant staat, die mee door hem gevuld wordt. Maar die veronderstelling is er helemaal naast. Ik ben het met mezelf niet altijd eens, om zo te zeggen, en dat zal anderen ook wel zo gaan. Hoe zullen we het dan altijd met anderen eens zijn?

Het is ook niet nodig, dat we in de pen klimmen als we iets lezen, wat onze instemming niet heeft. Veel van wat geschreven wordt vervliegt vanzelf wel.

Toen indertijd mijn proefschrift scherp werd aangevallen door broeders, kwam ik voor de vraag te staan of ik me zou verdedigen of niet. Ik koos het laatste. Ik heb als volgt geredeneerd: Wat goed is en naar de Schrift, dat zal zich wel handhaven zonder

mijn verdediging. En wat niet naar de Schrift is en dus niet waar en goed is, dat zal wel vervliegen. De tijd zal het wel leren. Er wordt een heleboel geschreven wat niet waar en niet goed, maar dwaas en slecht is. Maar over een jaar weet er vaak niemand meer wat van.

Laten we de kranten maar kritisch lezen. Ook de gewone gelovigen. Ze moeten maar niet alles slikken wat de krant wil ingieten. Er staat geschreven van alle gelovigen: „Doch gij hebt de zalving van de Heilige en gij weet alle dingen”. (I Joh. 2 : 20). De woorden van mensen moeten we wannen. De woorden van alle mensen. Ze mogen nog zo geleerd en nog zo vroom en nog zo wijs zijn: onfeilbaar zijn ze niet. Lees art. 7 van de Ned. Gel. Bel. er nog maar eens op na.

Alleen de Woorden Gods moeten we indrinken zoals een spons het water opzuigt. Die moeten we bewaren in een eerlijk en oprecht hart. Daartegen moet alle kritiek zwijgen. Die moeten we zonder enige tegenspraak geloven en gehoorzamen. Opdat ze vrucht dragen in ons leven: dertigvoud, zestigvoud, kon het zijn honderdvoud.

Naar ik meen is het wel goed, dat wij ons allen nog eens weer inprenten, dat schrijven zeer verantwoordelijk werk is, maar lezen evenzeer. Als ik me niet vergis wordt er heel veel tijd met lezen verknoeid. Met lezen namelijk van kranten en artikelen, die de moeite van het lezen niet waard zijn.

Ik ben het helemaal niet eens met een broeder, die me eens schreef dat elke roman die we lezen of elke „detective” die we verslonden verloren tijd was. Wel meen ik, dat heel veel romans en detectives maar ongelezen moesten blijven. Er is veel rommel onder. Laten we hoofd en hart daarmee niet vullen. Als we merken dat we rommel opnemen moeten we het boek maar sluiten, hoezeer ons vlees ook begeert om verder te lezen.

Dat geldt niet alleen van romans en boeken, maar ook van allerlei bladen. We worden overstroomd met tijdschriften, die vol staan van illustraties en sensationele verhalen, die we beter uit onze huizen konden weren. Het doet helemaal geen nut, dat we op de hoogte zijn met het leven van filmsterren en schoonheidskoninginnen, van sporthelden en boevenkoningen, van millionairs en milliardairs met hun luxe-vrouw-tjes en hun luxe-jachten. Hoogstens doet het ons geen kwaad. Maar daarmee is het eigenlijk al veroordeeld. Ik beweert niet, dat ik met dit kwaad geen tijd verknoeid heb. Maar wel beweert ik, dat we allen moeten denken aan het woord van Johannes: „Hebt de wereld niet lief en hetgeen in de wereld is. Indien iemand de wereld liefheeft, de liefde des Vaders is niet in hem. Want al wat in de wereld is: de begeerte des vleses, de begeerte der ogen en een hovaardig leven, is niet uit de Vader, maar uit de wereld. En de wereld gaat voorbij en haar begeren, maar wie de wil van God doet blijft tot in eeuwigheid”. (I Joh. 2 : 15-17).

We moeten keuren wat we lezen. Dat moeten we ook doen met christelijke kranten. Dat moeten we ook doen met gereformeerde bladen. Die ons voorlichting geven op „alle terreinen des levens”. Dat moeten we ook doen met kerkelijke of „stichtelijke” bladen. Zelfs een „lijfblad” heeft het niet altijd bij het rechte eind. Elke penvoerder schrijft wel eens wat, dat niet deugt. Soms schrijft hij over zaken waarvan hij geen verstand heeft en waarover hij dus beter niet kon schrijven. Soms theoretiseert hij maar wat, zonder met de feitelijke stand van zaken op de hoogte te zijn. Een schrijver moge nog zo knap en nog zo wijs zijn, volmaakt is hij niet.

Ik heb wel bewondering, maar ook wel eens een beetje medelijden met journalisten, die letterlijk over alles moeten schrijven wat er in de wereld en in de kerk te koop is. De krant is een monster, dat niet te verzadigen is. Vooral de krant, die elke dag maar weer moet verschijnen. En naar de eis van het publiek ook maar actueel moet zijn. Er wordt voorlichting gevraagd op het terrein van kerk, staat en maatschappij. De kranteman moet maar verstand hebben van kerkelijke, staatkundige, maatschappelijke zaken; van theologie en van politiek (van binnen- en buitenland), van economie en van sociologie, van onderwijs en opvoeding, van kunsten en wetenschappen, van sport en spel en weet ik veel van wat nog meer. Hij moet weten hoe het niet moet en hoe het wel moet, wat niet

mag en wat wel mag, wat niet kan en wat wel kan, wat niet met „het beginsel” overeenkomt en wat er wel bij past. Dat alles verwachten sommige lezers tenminste van hem, misschien moet ik zeggen: vele lezers.

Bij enig nadenken over deze zaken moet het wel duidelijk zijn, dat geen enkele redacteur en geen tien redacteurs aan deze verwachting kunnen voldoen. We moeten die verwachting dan ook maar niet hebben. Er is een Frans spreekwoord, dat in het Nederlands aldus kan worden vertaald: „Uit de botsing der meningen springt de waarheid naar voren”. In welke zin dit oorspronkelijk is bedoeld weet ik niet en het kan best zijn, dat de oorsprong niet deugt. Maar het kan ook wel in goede zin worden verklaard. Voor een recht inzicht is het meestal nodig, dat we mening tegenover mening horen, hoor en wederhoor toepassen, vóór en tegen nemen, de zaak van verschillende kanten belicht zien, om dan zo tot een wel gefundeerd oordeel te komen.

De HERE heeft ons zijn Woord gegeven als „een lamp voor de voet en een licht op het pad”. En als we de HERE kennen in al onze wegen zal Hij onze paden recht maken. Als we Hem nederig vallen te voet, zal Hij ons Zijn wegen leren. Maar dat wil niet zeggen, dat we kant en klaar een aanwijzing uit de hemel ontvangen, hoe we in allerlei levensvragen hebben te denken en te spreken en te handelen. Zó gemakkelijk maakt de HERE het ons niet. Om recht te verstaan wat de wil des HEREN is in het concrete leven, zullen we bidden en werken moeten. Vele malen lezen we in Psalm 119: „HERE, leer mij uw inzettingen”. De Schrift is geen codex met artikelen, waarin ons precies wordt aangegeven welk paadje we hebben te gaan in ons leven met al zijn verwickelingen en raadsels. Zullen we de rechte wegen vinden, dan zullen we de HERE moeten kennen van dag tot dag en van stap tot stap. Zo zullen we inzicht ontvangen in de wetten ten leven, doch niet zonder volhardend onderzoek. Maar we zullen niet alleen Gods wetten moeten na-

Redactieleden:
Dr. J. BOSCH, P. GROEN, Prof. Dr. H. J. JAGER, Prof. C. VEENHOF

Adres van Redactie:
H. J. Jager, Jan v. Arkelstr. 7, Kampen

Medewerkers:
Ds. D. van Dijk, Groningen
Drs W. K. van Dijk, Groningen
P. A. Hekstra, Rotterdam
Dr. D. Holwerda, Zuidhorn
Ds. P. K. Keizer, Groningen
Drs J. F. J. Lamet, Eindhoven
Ds. J. Meester, Amsterdam-Z.
Mr. Dr. J. Meulink, Enschede
D. W. L. Milo, Nunspeet
Prof. Dr. K. J. Popma, Utrecht
Drs G. Puchinger, Utrecht
Dr. H. R. Rookmaaker, Leiden
Dr. Ir. J. Stellingwerff, Eindhoven
Ds. B. Telder, Breda
Ds. G. Visee, Kampen
Ds. C. Vonk, Schiedam
Ds. D. K. Wielenga JDzn, Rotterdam
Prof. Mr. H. D. van Wijk, Amstelveen

Secretariaat Geref. Persvereniging „Opbouw”:
H. Albracht, Prof. Wentlaan 50, Utrecht

Penningmeester van de Geref. Persvereniging:
Drs J. F. J. Lamet, Antilopelaan 2, Geldrop, post Eindhoven

Administratie: Slotlaan 220, Zeist

speuren, maar ook de feitelijke toestanden moeten kennen, waarmee we te maken hebben. Niemand kan op elk levensterrein thuis zijn. Zeker in deze tijd niet. We zullen naar elkaar moeten leren luisteren. Om zo gemeenschappelijk de weg te vinden, die we hebben te gaan op de verschillende levensgebieden. Daartoe is het nodig, dat we opbouwende kritiek geven. En dat we die kritiek kunnen verdragen. Opdat we „het snode van het kostelijke” scheiden.

H. J. Jager.

Eenzaam maar niet alleen

X. Slot: Ongeopende Archieven

Men kent wellicht de wens die de jonge Abraham Kuyper op 29 juli 1872 in een brief aan Groen van Prinsterer te kennen gaf: „Hoe bij uitstek belangrijk! Ik zou haast u en alle vrienden uit die dagen willen gebeden hebben: geef toch uit! Memoriën, brieven! Doe ons jongeren weten, wat er is geschied!”

Deze uitspraak zou als Leitmotiv kunnen gelden van en voor allen die de geschiedenis ter harte gaat, die beseffen dat kennis omtrent het verleden, het heden waarin wij leven verrijkt en verdiept!

Het gaat de vakhistoricus en een ieder die verstaat dat het historische aspect een noodzakelijk aspect is van de totale werkelijkheid zoals wij die dagelijks ervaren, om de vraag: wat is er nu eigenlijk geschied, hoe voltrok zich nu het leven van hen die ons interesseren?

Dat geldt de Oranjevorsten en vorstinnen, ook de Oranjes van de vorige eeuw! De Hoge Schrijfster van „Eenzaam maar niet alleen” heeft ons in Haar boek een bron in handen gegeven, die als zodanig reeds uniek is, en waarvan het de vraag is wié er het meest baat bij zal hebben: de tijdgenoot óf de nakomeling, de lezer die boeiende lectuur vraagt óf de historicus die zijn kijk op het verleden wil verrijken.

Maar daarmee is nog niet alles gezegd. Uiteindelijk is het met de geschiedenisstudie een moeilijke, tamelijk ingewikkelde zaak: wij moeten in laatste instantie een levende relatie krijgen met het verleden, en behoeven daartoe een persoonlijke confrontatie met de personen uit dat verleden.

Hoe dankbaar we nu ook kunnen zijn voor hetgeen Koningin Wilhelmina na Haar aftreden ons hier heeft geschonken, en hoezeer dit boek een bron van gewicht mag heten, het is toch niet anders dan een hulpbron! Want niet Koningin Wilhelmina kan onze confrontatie met het verleden gereed maken, Zij kan er slechts materiaal voor bieden, materiaal dat, als het goed is, door ons zelfstandig en

critisch moet worden geschift en gekeurd. Dát Zij ons in dit boek materiaal schonk dat van waarde is, omdat Zij ons Haar mening zo open gaf, spraken wij reeds herhaaldelijk uit.

Maar daarmee zijn wij niet gereed, niet voor de wetenschap en niet voor de verhouding van het Vaderland tot zijn geschiedenis.

Uiteindelijk bestaat de vakwetenschap der geschiedenis voornamelijk uit drie delen: *geschiedtheorie, bronnenonderzoek en geschiedschrijving*.

Reeds de geschiedtheorie wordt in sterke mate bepaald door *levensbeschouwing*, en grijpt, hóé onzichtbaar ook veelal, dié in op onze geschiedschrijving. Men neme bijvoorbeeld het merkwaardig bewogen verzet van Prof. Dr P. A. C. Geyl en zijn School tegen figuren als Bilderdijk en Groen van Prinsterer!

Maar, op de geschiedtheorie moet volgen *de vertelling van de geschiedenis*.

Nu kan men gerust zeggen dat het Nederlandse volk de laatste eeuwen over weinig zó gaarne hoort vertellen en ziet geschreven als over de geschiedenis der Oranjes.

Groen van Prinsterer heeft de betekenis van dit alles doorzien en heeft in zijn „Handboek der Geschiedenis van het Vaderland” binnen het kader van *zijn* wetenschappelijke en door de tijd bepaalde mogelijkheden, de geschiedenis van het Oranjehuis centraal gesteld, en de betekenis die de Oranjevorsten voor de geschiedenis van Nederland hebben gehad. De religieuze en staatsrechtelijke opvattingen van Groen van Prinsterer zijn uiteraard gebonden aan zijn religieuze overtuiging en aan het kader van de tijd waarin hij leefde, evenals Kant's wijsbegeerte, voor zover deze door de physica bepaald werd, gebonden is aan de physica van *zijn* tijd!

Het is bekend dat Prof. P. A. C. Geyl, die met groot succes een Groot-Nederlandse geschiedbeschrijving voorgestaan en gepoogd heeft, tevens een geschiedbeschrijving geboden heeft die in sterke mate anti-Orangistisch is, althans in veel sterker mate kritisch

staat tegenover Oranje dan we dat bij diverse voorgangers aantreffen. In feite is de poging van Prof. Geyl een groots experiment om in de lijn der Staatse historici de geschiedenis des Vaderlands opnieuw te schrijven.

Men kan Prof. Geyl voor deze poging niet dankbaar genoeg zijn, zoals een ieder dank verdient die studeert vanuit eigen overtuiging, en de gegevens publiceert. Maar met dat al konden Geyl en ook Romein (Amsterdam) slechts een geschiedstudie geven die qua opzet even à-Christelijk als à-Orangistisch is. Beide historici (hóé onderling divergerend ook!) hebben ons daarmee voor vijftig jaar werk gegeven. Het zal tijd kosten Geyl en Romein na te rekenen, hun bronnen en formuleringen af te wegen, en te ontdekken in hoeverre de ingehouden emotionaliteit van de mens Geyl zuiver gewogen, zuiver beschreven heeft! En dan nog is men van gereformeerde, van orthodox-protestantse, van Orangistische zijde nog lang niet gereed: men zal ter toetsing (want het onderzoek mag nooit stil staan!) *eigen* bronnen, *eigen* werkmateriaal moeten zoeken, om op den duur (wellicht in een later stadium) met *eigen* pen heel die lange weg te gaan die nu Prof. Geyl op zo voortreffelijk kundige wijze heeft „langgeschreven”!

En hiér nu valt ons nogmaals in het woord dat Abraham Kuyper aan Groen van Prinsterer schreef! „*Memoriën, brieven! Doe ons jongeren welen, wat er is geschied!*”

Groen van Prinsterer opende voor ons, dank zij de behulpzame welwillendheid van Koning Willem I, de archieven van het Oranjehuis. Hij publiceerde deze archieven en begreep dat hij daarmee onmisbaar werk uitvoerde voor de toekomstige geschiedbeoefenaren, ook voor allen die wèrkelijk op de hoogte wensten te komen met het *feitelijk* gebeuren in en rondom het Oranjehuis.

Hierbij nu denken wij tevens terug aan een woord van Koningin Wilhelmina in haar boek op pag. 11—12: „*Indien ik bij U op instemming daarmede hoop, is het niet op een "ja" knikken op, of een voor waar houden van de door mij ontwikkelde gedachte*”.

Wanneer dat wáár is, *géén Jabroers*, en wie zóú reden hebben te twifelen aan dit Koninklijk woord, dan . . . *opent deze Vorstin ons Volk de bronnen van het Huisarchief van het Koninklijk Huis van Oranje aangaande de vorige eeuw!*

Het is niet zonder reden, zelfs niet geheel zonder noodzaak dat wij dat vragen.

Eén voorbeeld moge dit verduidelijken.

De vorige maand kwam in Engeland het boek uit van James Pope-Hennessy over Queen Mary, de echtgenote van Koning George V van Engeland. Zij stierf op 24 maart 1953.

Zes jaar na Haar dood ontvingen wij nu over haar een uitstekende biografie, die althans op de in het Koninklijk Huisarchief aanwezige bronnen geschreven is. Natuurlijk zijn niet álle bronnen in dit boek gepubliceerd of gebruikt, maar de schrijver is toch in staat geweest een biografie te schrijven die op bronnen berust. Wat ten gevolge heeft dat wij over deze Koningin een levensbeeld ontvangen dat grotendeels berust op authentieke uitspraken, op dagboeken en brieven, die een concreet levend beeld geven van de tijd waarin de beschrevene leefde.

Op de zelfde wijze zijn in Engeland levensbeschrijvingen verschenen over Koningin Victoria, Koning Edward VII, Koning George V en Koning George VI.

Vergelijken we deze rij van de vier vorige Engelse sovereignen, met ónze vier laatst overleden sovereignen, dan is het verschil beschamend, vaktechnisch gesproken *bijna angstwekkend!* Over ons Vorstenhuis gedurende de laatste eeuw verscheen *geen énkél op de bronnen geschreven boekwerk*, noch (zoals bij Koningin Victoria reeds sedert jaren het geval is) een uitgave van verzamelde brieven.

Dit betekent dat anti-Orangistische historici vrij hun gang kunnen gaan, aangezien bij de Orangisten eenvoudig het materiaal ontbreekt dat noodzakelijk is om tot oordelen in staat te zijn.

Des te ernstiger is zulks, omdat ook over onze staatslieden uit de vorige eeuw nauwelijks goede levensbeschrijvingen bestaan. Ook hier, hóé geheel anders dan in het nijvere Engeland! Ook correspondenties van onze

Verkiesinge

van Jacob Revius.

*Indien der tijden vloet het eeuwigh' achterhalet,
Indien een leemen cluyt den meester stelt de maet,
Indien God gist of mist in sijnen wijsen raet,
Indien sijn vast besluyt is los en onbepaet,
Indien niet alle deucht van boven nederdalet,
Indien niet al ons heyl is loutere genaed',
Indien van hem alleen niet comet wil en daet,
Indien hy lijden magh dat aerde voor hem pralet,
Indien den mensch yet deed' eer dat hij was gemaectt,
Indien een doode pry yet voelet, ruyckt of smaectt,
Indien de moeder van haer dochter wert geboren,
Indien de Heer sijn eynd' al kiesende verliest,
Indien het schepsel God verliesende verkiest,
Soo gaet des menschen werck Gods willekeur te voren.*

Uit: *Over-ysselsche Sangen en Dichten* (1630), p. 9. In de uitgave van Dr. W. A. P. Smit: dl. I (1930), p. 13.

Woordverklaring: een leemen cluyt: een klomp leem. — den meester: den pottenbakker. — indien . . . pralet: indien Hij dulden kan, dat aarde (de mens) zich boven Hem verheft. — yet: iets. — pry: aas, kreng. — wert: wordt. — sijn eynd' al kiesende verliest: bij het nemen van een beslissing Zijn doel mist. — God verliesende: terwijl God zijn doel (eynd') mist. — verkiest: de beslissing neemt. — te voren: te boven.

In dit sonnet uit zijn "epos der Godsgeschiedenis" worstelt Revius om zijn ontroering over snode loochening van Gods eeuwige verkiezing te dwingen binnen de nauwe perken van den gekozen vorm: het is of hij moeizaam stenen stapelt, den een na den ander, tot een duurzaam grafteken boven lasterende monden. De massiviteit duldt hier geen afzonderlijke strofen; slechts het inspringen van enkele regels verraaft de structuur. Voor den modernen lezer is dit gedicht moeilijk toegankelijk, meer nog door de op tegenstelling en herhaling gefundeerde hechte compositie, dan door het oude Nederlands. Maar voor wie er zich wat moeite voor geeft, zal in den donkeren, diepen toon van deze zware taal de groeiende spanning voelbaar worden. Door achtereenvolgens dertien voor rede of geloof ongerijmde veronderstellingen op te sommen in even zo vele versregels met gelijk begin, gelijk ritme en pas tegen het eind van het gedicht gevarieerde slotklinker, weet de dichter deze tot het uiterste op te voeren. Ingehouden tot het punt, waar in het sonnet de keer zijn laatste kans krijgt, breekt ze eerst daar in schampere ironie over willekeur bij God.

J. Bosch.

staatslieden van de vorige eeuw zijn spaarzaam gepubliceerd.

Als monument staat daar slechts de brilante uitgave van de correspondenties van Groen van Prinsterer, uitgegeven door de drie grote bronnenkenners, wijlen Smit, wijlen Gerretson en Prof. Dr A. Goslinga, terwijl nu onlangs, op veel kleinere voet, een eerste deel verschenen is van de correspondenties van Thorbecke.

Dit alles, de betekenis van de geschiedschrijving voor de werkelijke band met het verleden, en van het bronnenonderzoek voor die geschiedschrijving, vormt een onderwerp op zich zelf. Men kan zeker opmerken dat de publicaties dezer bronnen met voorzichtigheid dient te geschieden. Maar, is het verantwoord om deze bronnen meer dan een eeuw eenvoudig gesloten te houden in óns land, terwijl andere landen volop toegang hebben tot de levens van hún vorsten? Acht men werkelijk dat deze gesloten archieven inzake de Koningen Willem I, Willem II, Willem III en Koningin Emma de liefde tot het Oranjehuis bevorderen? Wij menen integendeel dat dit alles verarming in de hand werkt van onze geschiedbeoefening! De voorstanders van het Oranjehuis gaan bij gebrek aan *werkelijke* gegevens de mythe te hulp roepen die terecht door Prof. Geyl wordt aangevallen en afgestraft. Maar met het afstraffen van de mythevorming zijn wij niet gereed, *wij moeten als Natie komen tot een juiste geschiedenis van het Huis van Oranje gedurende de laatste eeuw.*

Nu straft Geyl terecht de mythe af, maar ons ontbreekt ieder betrouwbaar materiaal over hoe die geschiedenis wél luidde!

De Orangistische geschiedschrijving staat momenteel machteloos tegen de Staatse, bij gebrek aan bronnen en gegevens!

Meer dan een simpele bespreking van het boekwerk „Eenzaam maar niet alleen” beoog-

den wij in dit orgaan niet, en in deze lijn zijn wij ook met een simpele afsluiting geëindigd.

Maar bij die afsluiting konden wij moeilijk de verzuchting onderdrukken die steeds weer omhoog kwam bij het bladzij na bladzij lezen van dit boek: *dat het de Hoge Schrijfster toch behagen moge zo spoedig mogelijk althans een gedeelte van de archieven van het Koninklijk Huisarchief der Oranjes van de vorige eeuw vrij te geven voor onbevangen wetenschappelijk onderzoek!*

Vergeleken toch bij die wèrkelijke bronnen is dit rijke boek slechts een subjectieve herinnering; in zijn subjectiviteit juist zo van belang, maar . . . wij hebben materiaal nodig om ook dit boek in zijn betekenis te toetsen.

Niemand heeft in ons land het monopolie der Oranjeliefde, evenmin als éne geschiedschool zich het monopolie der critiek heeft toe te eigenen op het Stamhuis der Oranjes, maar wanneer wij met onze summier bespreking van dit boekwerk misschien een enkeling hebben duidelijk gemaakt hóé noodzakelijk een zelfstandige, op de bronnen geschreven studie zou zijn van het Huis van Oranje gedurende de laatste eeuw, kan ook deze serie een getuigenis vormen van het feit, hóé groot belang in onze kring gehecht wordt aan een voortgaande beoefening der Dynastieke Geschiedenis.

De beste, eigenlijk de enige wáre sympathie, is de zelfstandig verworven sympathie. Dié alleen houdt stand en werpt vruchten af!

Het is te hopen dat wij spoedig gelegenheid krijgen ons over de Oranjes in de vorige eeuw een eigen, zelfstandig, op de bronnen gebouwd oordeel te vormen.

Deze wens te hebben gestimuleerd, te hebben gefundeerd, acht ik niet de kleinste betekenis van het boek „Eenzaam maar niet alleen”, welks behandeling wij hiermee hebben afgesloten.

G. Puchinger.

INTELLECTUALISME

III

Wanneer men nu oog heeft gekregen voor het symbolisch karakter van ons weten, ons denken, onze kennis is het niet moeilijk meer de essentie van het intellectualisme te ontdekken.

Het is namelijk dit, dat men in feite geen besef heeft van dit symbolische karakter der kennis en daarom bij gedachtensymbolen leeft in plaats van in en uit en bij de werkelijkheid — de werkelijkheid van de geschapen dingen en de werkelijkheid van God.

Het is u uiteraard bekend, dat er een reeks van filosofieën is, die dat intellectualisme als waarheid, ja, soms zelfs als de waarheid hebben gepredikt. We hebben daarin o.a. te doen met een kwade erfenis van de griekse cultuurwereld. Socrates leerde dat de deugd een weten is en dat de kennis van het goede het doen van het goede waarborgt. Spinoza beschouwde het denken, het voorstellen als de primaire kracht, als het grondproces van het zieleleven. De voorstelling, zo schreef hij, is het wezen der menselijke ziel. Kant poneerde als een van de fundamentele ideeën van zijn kritische filosofie, dat onze kennis zich niet richt naar de Gegenstände, maar, omgekeerd, de Gegenstände bepaald worden door onze kennis. Hegel leraarde, dat het denken de innerlijkste en wezenlijke natuur van de Geest is. En om maar niet meer te noemen, Herbart orakelde dit dwaze woord: Wij zijn volledig in onze begrippen ingesloten en omdat dat zo is, beslissen de begrippen ook over de wezenlijke natuur der dingen.

Nu is het niet mijn bedoeling, over het intellectualisme als wijsgerige theorie, als levensbeschouwing, te spreken. Want zo'n theorie is niet de eerste openbaring van dit kwaad. Dat is namelijk wat men zou kunnen noemen het praktische intellectualisme, dat heel onze westerse cultuur doortrok en doortrekt, ook de kerk en het leven des geloofs fataal heeft beïnvloed en ondanks, of liever vooral ook dóór alle irrationalisme en existentialisme nog een enorme invloed uitoefent. Het is nu dit praktisch intellectualisme, dat steeds was en ook wel blijven zal de ondergrond en voedingsbodem van het theoretisch intellectualisme.

Met dit praktische intellectualisme staat het er ongeveer zo voor.

Van het ogenblik af dat ons bewustzijn ontwaakt beginnen we te denken. We ontvangen gewaarwordingen; maken voorstellingen, begrippen; verbinden die tot oordelen; vatten die samen tot een min of meer gesloten geheel. We doen dat ten aanzien van de wonderlijk veelkleurige buitenwereld alsook ten opzichte van de niet minder veelvormige en bonte binnenwereld in ons.

Wat we nu zo in ons bewustzijn hebben zijn tekenen, aanduidingen, symbolen van werkelijkheden. Van wat van buiten af op ons toekomt en van wat uit de diepten van eigen zieleleven zich aan ons bewustzijn opdringt. Deze symbolen beantwoorden als het goed is aan die werkelijkheid, maar ze zijn in genen dele die werkelijkheid zelf. Ze zijn als de credit-posten, die een zakenman in zijn voorradenboek schrijft. Als het goed staat met zijn zaak en zijn boek, vertegenwoordigt iedere post daarin een werkelijk bezit aan goederen, opgeslagen in zijn magazijnen. Dat voorradenboek is zeer belangrijk, ja, onmisbaar. Maar het heeft alleen waarde, alleen recht van bestaan, als getrouwe aanduiding, als overzichtelijke samenvatting, kortom als juist symbool van de in het pakhuis opgeslagen handelswaar. Zodra een zakenman meent, dat zijn reëel bezit bestaat in de geboekte posten, zou hij een schromelijke vergissing, ja, een fatale dwaasheid begaan. Een dwaasheid, door welke hij als volkomen ongeschikt voor het goede zaken doen zou worden gediskwalificeerd.

Analoog nu aan deze vergissing, deze dwaasheid van zo'n zakenman is nu de zonde van een man, die in de greep van het intellectualisme geraakte.

Want het kwade bedrijf van een intellectualist is dit, dat hij zich vergaapt aan de denksymbolen. Het bewuste, het weten, de begrippen worden voor hem het een en het al. In ieder geval worden ze door hem als het essentiële en het dominerende in het menselijke leven beschouwd. Gedachten-beelden, begrip-

pen, krijgen zo een zelfstandigheid, die hun nimmer mag worden toegekend — dikwijls zonder dat de man het beseft. Door deze verzelfstandiging van de bewustzijnsinhoud gaat het contact met de levende werkelijkheid verloren. Terwijl de voorstellingen denkbeelden, begrippen, levend, bewegelijk, veranderlijk moeten zijn, omdat ze om zo te zeggen de weerspiegeling, de echo van de door hen aangeduide, gesymboliseerde werkelijkheid zijn, worden ze hard, stijf, dood. Terwijl ze zoiets als de open vensters moeten zijn, waardoor het levende contact met God en met de door Hem geschapen wonderlijke, levende, stralende — thans ook veelszins verschrikkelijke — werkelijkheid wordt onderhouden, worden die voorstellingen, begrippen, denkbeelden, de onderdelen van een pantser waarin een mens wordt opgesloten en afgesloten van zijn omgeving. Wat bestemd is om door steeds wisselende en de voortdurend verder opengaande werkelijkheid te worden gewijzigd, aangevuld, vernieuwd, soms ook afgebroken en door geheel nieuwe symbolen te worden vervangen, verstijft, stolt, versteent ten slotte. Wat de bewegelijke, levende, kleurige uiting, weerspiegeling moet zijn van wat in het zieleleven van de mens in eindeloze bewegelijkheid en levendigheid tintelt, gist en schokt, wordt hard en koud en onbeweeglijk als het door de grimmige koude gestolde oppervlakte van een meer, waardoor het bewegelijke water wordt geboeid en waaronder het leven verstikt. Wat naar zijn aard middel en werking tot het leven is, wordt een belemmering en een hinderpaal daarvoor. Naarmate men langer in de vrieslucht van het intellectualisme ademt, gaat ook de vatbaarheid voor het opnemen van nieuwe levens- en werkelijkheidsindrukken verloren. De ontvankelijkheid, de plasticiteit van geest, nodig voor het voortgaande proces van gewaarworden, voorstellen, begripsvorming — nodig dus voor de bloei van de ware, de levende kennis, verdwijnt. Men heeft alleen maar oog voor de overgenomen of zelf gemaakte, al meer verstijvende, bewustzijns-elementen, en ziet niet meer de diepten en hoogten, de kolken en de afgronden van Gods schepselen en Gods daden, van Satans woeden en de werkelijke,

rusteloos wroetende zonden. Al meer van die werkelijkheid vervreemdend, speelt men een steriel spel met het in eigen ziel voorhanden bewustzijnsmateriaal. Als de inhoud van een blokkendoos wordt het voortdurend door elkaar geworpen en steeds opnieuw in enkele vermoeiend vervelende figuren gerangschikt. Met behulp van combinatie van en deductie uit reeds voorhanden begrippen construeert men voorts nieuwe, waaraan veelal in het geheel geen werkelijkheid beantwoordt en bouwt daar hoge gedachtentorens van. En men meent dikwijls, dat hoe abstracter de begrippen en denkbeelden zijn — dat wil zeggen: hoe verder ze verwijderd zijn van de werkelijkheid en dus óók van God — ze ook des te meer zelfstandigheid, zekerheid en waarheid bezitten.

Op deze wijze worden gedachten, voorstellingen, ideeën, bewustzijns-elementen de heersende machten in het bestaan. Men raakt verdwaald, verloren, gevangen in grauwe theorie. Want naarmate het denksymbool noodlottigerwijs door ons méér vereenzelvigd wordt met de realiteit, waarvan het alleen maar symbool kan zijn, gaat het besef van de realiteit en ten slotte ook de realiteit zelf voor ons teloor. We snijden dan de vezelen van ons bestaan bij de wortel af. De bronnen, die vanuit de werkelijkheid ons leven moeten voeden, houden op te vloeien. In zijn gewaande zelfstandigheid wordt het abstracte denken, het stelsel van afgetrokken — d.w.z.: van de werkelijkheid af-getrokken — begrippen, een macht over ons die ons wegdrijft uit Gods zonnelicht en de grazige weiden met koele waterbeken en ons voortjaagt naar dorre woestenijen, naakte rotsen en gure hoogvlakten waar het leven verstijft. In de greep van het intellectualisme denken we niet meer om te leven, maar leven we om te denken. In plaats van middel te zijn is het denken doel geworden en zo verkijnt het leven en sterft een onvermijdelijke dood. Wie de noodlottige vergissing begaat de boom van de intellectualistische kennis aan te zien voor een boom des levens en van de vrucht daarvan eet in de waan het ware leven deelachtig te worden, voor hem gaat het paradijs der ware kennis, die het leven is, verloren. Hij wordt verstoten naar een wereld die doornen en distelen voortbrengt en een cherub verspert hem de weg naar wat inderdaad een boom des levens is.

C. V.

BOEKBESPREKING

Gera Kraan-van den Burg:
Fransé Lelie; Renée, de dochter van Lodewijk XII.
Uitgave: J. H. Kok N.V. Kampen.
Prijs: f 6.90.

De historische roman vervult een bepaalde functie. Deze literatuurvorm komt tegemoet aan een bij velen bestaande drang naar kennis van het historisch gebeuren en doet dat op een wijze, die tegelijk ontspanning inhoudt voor de lezer. De historische werkelijkheid wordt tot leven gewekt en maakt mééleven mogelijk voor hen, die niet direct naar de bronnen (kunnen) grijpen of voor wie de vakliteratuur teveel ligt in het wetenschappelijke vlak.

Daarom is het schrijven van een historische roman een verantwoordelijke taak. De historie mag geen geweld aangedaan worden, maar tegelijk stelt de roman eigen eisen. Het zijn niet de eersten de besten, die zich aan dit genre gewaagd hebben. Mensen als Walter Scott, Emil Ludwig, Stefan Zweig, André Maurois werden er beroemd door en ook ons land kent grote namen op dit gebied, niet in de laatste plaats van vrouwen. We denken aan Mevrouw Bosboom-Toussaint, die met haar Leicester-cyclus tijden lang een stempel zette op de opinie over een tijdvak uit de Tachtigjarige Oorlog, aan Henriëtte Roland Holst, die o.a. door Garibaldi geïnspireerd werd, aan Henriëtte de Beaufort met haar roman over Gijsbert Karel van Hogendorp, aan Diet Kramer, die het beroemde boek „De Lelie van ons Vorstenhuis” opnieuw vertelde. En we voegen aan deze reeks graag toe de naam van Gera Kraan-van den Burg.

Mevrouw Kraan-van den Burg heeft zich al vaker bewogen op dit terrein. De geschie-

denis gaf haar nu weer stof voor een aantrekkelijk boek: „Fransé Lelie”, het levensverhaal van Renée, een Franse koningsdochter, die meer bekend is geworden als Renata van Ferrara.

Renée de France verloor al vroeg haar beide ouders. Zij blijft de koningsdochter, maar aan het Franse hof moet zij zich schikken naar de wensen van haar zwager, koning Frans I. Zoals zoveel vrouwen van hoge geboorte onderging ook Renée het lot te moeten trouwen met een man, die de politiek naar voren had geschoven; in dit geval was dat de toekomstige hertog van Ferrara, Ercole d'Este, via zijn moeder Lucretia Borgia (een beruchte familienaam!) kleinzoon van Paus Alexander VI. Dit huwelijk is zeer ongelukkig. Niet alleen, omdat haar echtgenoot haar voortdurend ontrouw is, maar ook, omdat de tegenstellingen in overtuiging en idealen steeds scherper worden. Ercole is katholiek en blijft dat tot z'n laatste snik, ook al, omdat hij als leenman van de Paus afhankelijk is; Renée, nu Renata, wordt overtuigd van de waarheid van het Evangelie, zoals haar die door tal van predikers, maar vooral door Calvijn vanuit Genève geopenbaard wordt. Haar vijf kinderen delen haar overtuiging niet. De oudste, Anne, die haar nog 't meest na staat, wordt uitgehuwelijkt aan de felle katholieke Franse hertog François de Guise. Aan 't sterfbed van Ercole bezwijkt Renata voor de zware druk, die op haar uitgeoefend wordt: zij zweert, dat ze het contact met andersdenkenden zal verbreken, en als goed katholiek zal leven. Voor een herroepen is het te laat: wanneer zij dat wil, is haar man reeds gestorven.

Haar zoon Alphonso, de nieuwe hertog van Ferrara stelt haar voor de keuze: katholiek blijven of de Alpen overtrekken. Deze keer bezwijkt Renée niet meer. Ze kiest het laatste en vestigt zich voor de rest van haar leven in Frankrijk, waar ze de protestantse partij

kiest in de daar uitbarstende godsdienstoorlogen. Protestants, maar verdraagzaam jegens iedere overtuiging. De zwaarste slag van haar leven is de Parijse bloedbruiloft, de moord op talloze protestanten, die naar de hoofdstad waren gekomen om daar het huwelijk bij te wonen van Hendrik van Navarre, hun geloofsgenoot, die later zijn overtuiging zou ruilen voor de Franse troon.

Ik heb groot respect voor de belezenheid van Gera Kraan-van den Burg en voor haar kennis van de geschiedenis van de hoofdpersonen in dat tijdvak. Zij heeft voorzover ik dat beoordelen kan de geschiedenis recht gedaan. Vooral de figuur van Calvijn is mooi getekend en zijn invloed op Renée treffend weergegeven.

Ook de roman is goed. De verwickelingen, die de historie gaf zijn ook levend en waar gemaakt in de karakters van de personen. Het zijn mensen geworden en niet maar figuren op een bepaald toneel. Een hoog niveau bereikt Mevrouw Kraan-van den Burg vooral op de bladzijden 84 en 85, waar zij de scherpte van het conflict in alle hevigheid laat zien, het conflict tussen Renée, die de nieuwe leer aanhangt en haar man Ercole, die haar daarvoor laat boeten met alle middelen, die in zijn macht liggen, tot mishandeling toe!

„Franse Lelie” is door Kok in Kampen keurig verzorgd uitgegeven. We kunnen 't boek van harte aanbevelen.

H. C. E. Smit—Labots.

PERSCHOUW

Belijdenis en Politiek

In „Tot Vrijheid Geroepen” van oktober 1959 kwam over het hierboven genoemde thema het volgende hoofdartikel voor. De Schrijver ervan is Gn. Werner.

De laatste jaren hoort men, voornamelijk uit Anti-Revolutionaire kring, het pleit voeren om de voor politiek leven onmisbare schema's niet als doel op zichzelf te beschouwen, doch door te dringen tot de werkelijke basis van Christelijke politiek: de bevrijding van het leven door Christus. Ook pleit men in dit verband voor het opstellen van een soort „politieke geloofsbelijdenis” als werkelijke basis van Christelijke politiek.

Het valt te betreuren dat nog nimmer een proeve van deze belijdenis is verschenen of een nauwkeurige toelichting op de bedoeling. Dat maakt het zo moeilijk om op deze materie serieus in te gaan. Het is echter wel mogelijk om enigszins een beeld te vormen van deze bijzondere belijdenis. In een korte samenvatting dient te worden aangegeven welke „eeuwige beginselen” (uit de Heilige Schrift geput) speciaal op politiek terrein van kracht zijn. Deze beginselen moeten dan de werkbasis vormen voor het politieke handelen. Aan deze politieke belijdenis kan in voorkomende gevallen worden geappelleerd; zij normeren dat handelen.

De belangrijkste kwestie, die zich hier dan voordoet is deze: Komt in de politieke belijdenis ook de werkelijke basis van de Christelijke politiek tot uitdrukking, te weten de bevrijding van het leven door Christus?! Tegelijkertijd moet dan worden nagegaan wat precies verstaan wordt onder „de bevrijding van het leven door Christus”. De basis van Christelijke politiek kan geen andere zijn dan die van ons gehele leven en streven. Want niet wij leggen de basis; God Zelf heeft die basis van voor de grondlegging der wereld reeds gelegd.

Het is Jezus Christus, de Middelaar Gods en der mensen, die ons door Zijn kruisdood met God verzoend heeft. En die Christus mogen wij kennen door en uit de Bijbel, waarvan de belijdenis der Kerk een wel is waar menselijke, doch — tenzij het tegendeel bewezen kan worden — ook getrouwe naspreking is.

Deze toevoeging aangaande de belijdenis is even nuttig als noodzakelijk. Ook de vrijzinnigen, de remonstranten, de rooms-katholieken, de barthianen en noem maar op, zeggen de Christus uit de Schrift te erkennen.

Maar is dat de Christus der Schriften werkelijk? Als basis van ons leven, dus ook

van ons politiek handelen, mogen wij geen genoegen nemen met een algemene, dus vage, formulering die aan zo veel mogelijk persoonlijke visies genoegdoening verschaft. Waar politiek handelen ook dienst is in het Koninkrijk Gods, zullen wij God de Heere recht moeten kennen, willen wij in staat gesteld kunnen worden om Zijn wil, die alleen heilig en goed is, te volbrengen.

Niet voor niets hebben onze Calvinistische voorvaderen in onderdrukking en vervolging de belijdenisgeschriften opgesteld: de dwalingen werden op Schriftuurlijke gronden weerlegd en de zuivere leer werd vastgesteld. Nu is ook appèl mogelijk geworden ingeval van afwijkingen en kan, in getrouwheid levende, de rechte weg bewandeld worden. Een samengaan van verwerpers en aanvaarders der belijdenisschriften, op basis van de Heilige Schrift, is een samengaan dat in beginsel reeds de ontbinding in zich draagt.

Waarom, zo luidt de belangrijkste vraag, heeft men voor het politieke handelen een andere basis nodig dan voor al het andere handelen?

Want de één- en ondeelbaarheid van het gehele mensenleven tegenover God de Heere wordt toch beleden? Wat in de Kerk voor Gods heilig aangezicht wordt beleden als te zijn „de leer der zaligheid” voor leven en voor sterven — wordt dat niet beleden in de politiek?

Aan welke halfheid lijdt men dan? Waar aan moet men zich houden als de strijd om de rechte leer scherper moet worden? En dat die strijd steeds scherper wordt leert ons de Bijbel wel duidelijk.

Ten diepste gaat het om de vraag omtrent de Christus der Schriften. Dat is tengevolge daarvan de strijd tussen de belijdenissen der gelovigen. In de Kerk, het resultaat van Gods genadige vergaderings-arbeid aan Zijn kinderen, worden de woorden des eeuwigens levens gehoord. De Kerk is de oorsprong van het leven, omdat God Zelf daar werkt door Zijn Heilige Geest om Christus wil.

Distancieert men zich principieel van de Kerk, dan verwijderd men zich van de bron van alle leven. Het losmaken van de belijdenis der Kerk van het overige leven komt in dit opzicht op hetzelfde neer. Het bevel van Christus om eerst het Koninkrijk Gods te zoeken en zijn gerechtigheid, waarna alle andere dingen ons toegeworpen zullen worden — krijgt zó wel een heel reële betekenis.

Op een onlangs te Woudschoten gehouden conferentie is ook gesproken over de betekenis van de belijdenis der Kerk. Men sprak uit, bevreesd te zijn met fossiele overleveringen te doen te hebben en dat de belijdenis niet meer is afgestemd op de tegenwoordige omstandigheden. Zou de jeugd, zo vroeg men, zich nog wel aangesproken gevoelen door deze belijdenis?

Ziehier de degradatie van de belijdenis der Kerk tot een opportuun verschijnsel. Men durft niet langer te stáán voor eigen confessioneel belijden door de tijden heen.

Dat men toch terugkere tot de Kerk en haar belijdenisschriften, óók in politiek handelen.

Aan innerlijke kracht wordt dan gewonnen, waardoor weer voldaan wordt aan Christus' opdracht „het zout der aarde” te zijn.

Inderdaad: als wij „geloven met het hart en belijden met de mond” wat in de belijdenis wordt uitgesproken, kunnen wij dat niet op non-activiteit stellen op het „terrein” der politiek. Niet alles wat in de belijdenis staat heeft rechtstreeks betekenis voor de politiek. Maar nergens is men los van deze belijdenis. En wat er over de schepping, de zondeval, de verlossing door en het koningschap van Christus, de overheid, in staat, is van fundamentele betekenis — ook voor de politiek.

Belofte en „Theologie”

Waar het in het leven der kerk steeds om moet gaan is dit, dat het belijden, het naspreken, van het Woord Gods, niet wordt verdrongen of bedorven door theologie of theologische constructies.

Daarover ging het in de strijd der laatste jaren.

En dat blijft de strijd.

Vooraf ook ten aanzien van verbond, belofte, doop moet steeds gewaakt worden tegen

GRAAG EVEN ATTENTIE

Wij hebben reeds mooie resultaten gezien van de actie tot het aanbrenge van abonnés op ons blad. Verscheidene nieuwe abonnementen mochten geboekt worden.

Toch hebben we de indruk, dat er nog trouwe lezers zijn, die verzuimden een lijstje met proefadressen in te sturen. Mogen we ook op hun medewerking nog rekenen?

Als we ons allen inspannen kan de oogst nog groter worden. En het is ons doel, dat OPBOUW in zoveel mogelijk gezinnen komt.

Jac. G. van Oord.

een vertheologisering daarvan. De Schriftuurlijke een-voud daaromtrent moet in prediking, catechisatie en pastorale arbeid zorgvuldig worden bewaard.

Dezer dagen kwam mij een artikel onder de ogen in een oude jaargang van „Enigheid des Geloofs”, waarin op duidelijke wijze daarop wordt gewezen.

De schrijver ervan — Dr Dondorp van Heemstede — reageert daarin op een artikel van Prof. Ridderbos Sr, waarin deze de bekende vraag stelde: Aan wie komt de belofte toe, aan alle gedoopte kinderen of alleen aan de uitverkorenen onder hen.

Dr Dondorp schrijft dan het volgende:

Ik herinner me eens een predikant in alle ernst te hebben horen zeggen: „Voor ge Gods verbondsbelofte u toeëigenen moogt, moet ge eerst van uw verkiezing zijn verzekerd”.

Zie, dat is het evangelie de nek omdraaien.

Dat zijn stenen voor brood.

Wij moeten twee leerstukken niet ontijdig in elkaar schuiven.

Als we de verkiezing laten gelden vóór het geloof, krijgen we de grootste deraillementen.

Ik kan alleen maar gelovig spreken over mijn verkiezing. Anders spreek ik er Mohammedaans over.

Laten we toch denken aan al die arme zielen, die in de knoop zitten, omdat ze „iets”, ze weten niet wat, verwachten, vóór ze geloven mogen.

Mag een mens dan zo maar geloven?

Ja! Ja! Ja!

Toen mijn kinderen nog klein waren, hadden ze eens iets heel ergs misdreven. Ik weet niet meer wat. Maar wel, dat ze vergeving moesten vragen.

Later hoorde ik hen op de slaapkamer nog praten. Ik luisterde eerst aan de deur, doch mengde me daarna in het gesprek. Ze hadden het hierover:

„Als we aan U vragen om vergeving, dan zien we metéén aan Uw en moeders gezicht, of U het vergeven hebt — maar hoe weet je nu, of de Heere het je vergeeft, als je het vraagt”.

Eerst zei ik: dat weet je daaraan, of je echt berouw hebt. Maar toen kwam er deze vraag: „Hoe weet je of het berouw echt is?”

Toen begreep ik mijn fout en heb hun gewezen op de belofte, die hun toekwam, en die bij hun doop hun was betekend en verzegeld.

Mocht ik dat wel zeggen?

Als de belofte nu toch niet alle kinderen der gemeente geldt?

Dan maar veronderstellen?

Onmogelijk.

Ik kan niet met zekerheid spreken, als ik geen zekerheid heb.

Deze zekerheid, dat Gods beloften de kinderen der gemeente gelden.

Ik weet wel dat ik er dogmatisch niet uit kan komen.

Maar dat hindert me niets.

Prof. Ridderbos komt er ook niet uit. Hij moet ook blijven staan voor het mysterie. Want er zit ergens een richel, waar we een niet-logische sprong moeten maken.

En dat is nu juist het geloof.

Ik wilde voor een lief ding, dat onze theologen wat meer voor het mysterie bleven staan!

Prof. Ridderbos trekt uit de belijdenis, dat Gods beloften alle kinderen der gelovigen toekomen, deze consequentie, dat dan gezegd moet worden: „gij zult den Heiligen Geest, die het geloof werkt, ontvangen indien gij

geloofd". En hiermede zou hij deze gedachte ad absurdum hebben gevoerd.

Doch deze paradox bevat m.i. nu juist in de meest eenvoudige woorden heel het mysterie van het verbond.

Deze paradox moeten we rustig laten staan. We kennen haar trouwens uit de catechismus waar we leren, dat de Heilige Geest gegeven wordt alleen aan hen, die er om bidden en er voor danken (antw. 116).

En als nu een wijsneus opmerkt: dat is niet logisch, want om te bidden om den Heiligen Geest, moet men toch eerst den Heiligen Geest ontvangen hebben, dan heeft hij gelijk en toch houd ik het maar met de Catechismus. En als men dan praat van remonstranten, zeg ik maar niets terug, omdat ik weet, hoe dwaas die beschuldiging is.

Tot zover Dr Dondorp.

Ik zou het woord paradox liever niet gebruiken in dit verband. Want dan heb je de twee schijnbaar tegenstrijdige dingen toch weer in één vlak gelegd.

Maar wat de zaak betreft ben ik het roerend met hem eens.

Wat hij zegt is ten volle de taal der Schrift en der confessie.

Want dat is inderdaad het mysterie, dat God het **ganse heil**, ook de toeëigening des heils, belooft aan **alle** gedoopten. En dat dit heil toch alleen wordt genoten, zaligmakend ontvangen wordt, door het geloof, dat geheel en al gave van de Heilige Geest is. Maar dat God tegelijk ook van ons eist. Dat zo tegelijk gave des Geestes en „werk” des mensen is.

De samenhang tussen deze twee „zijden” van het geloof zullen we nooit logisch doorzien. We zullen ze wel met alle ernst prediken. En dan zo dat de ene „zijde” nooit verdrongen, verteerd wordt door de andere!

C. V.

VAN HIER EN GINDS

Groeiend Rome

Het geboortecijfer onder de roomsen in ons land is 66% hoger dan dat der onkerkelijken, 45% hoger dan dat der hervormden, 10% hoger dan dat der gereformeerden. De roomsen vormen momenteel 38½% der bevolking (thans is reeds 43% der schoolgaande kinderen rooms). Men verwacht dat in 1960 40½ der bevolking rooms zal zijn, in 1970 41.5% in 1980 43%. In het jaar 2028 zullen de roomsen als deze ontwikkeling doorgaat de meerderheid der bevolking uitmaken.

De Bijbel in Indonesië

In zijn jaarverslag schreef het Ned. Bijbelgenootschap o.a.:

In Indonesië nam de vraag naar bijbels in bijzonder belangrijke mate toe. Het is bijna ondoenlijk aan alle vraag naar vrijwel alle daar te lande gelezen uitgaven te voldoen! Grote getallen zijn hier in het geding. Kwam, b.v. in 1957 een eerste druk van de Indonesische bijbel (zgn. Klinkert/Bode) ter beschikking van de Bijbelhuizen in Indonesië, deze druk — 30.000 exemplaren — was bij aankomst in Azië praktisch uitverkocht. Tot een tweede druk, een oplage van 50.000, is besloten.

De Bijbel op de Expo '58

Hierover stond in dit Jaarverslag:

De Bijbelkiosken op de Expo '58 te Brussel gaven ons iets te zien van de bijbelverspreiding **wereldwijd**. In die kiosken, bij het Protestants Paviljoen en onder de verlichte Bijbel, zijn meer dan 7000 nieuwe testamenten en evangeliën in ruim 175 talen verkocht. Een half miljoen exemplaren bijbelgedeelten speciaal voor deze gelegenheid aangemaakt, alsmede bijbelse tractaten over het thema van de wereldtentoonstelling in 15 talen zijn uitgereikt. De Paulinische woorden in het Protestants Paviljoen, vertaald in twintig talen: „Alles is immers het uwe, maar gij zijt van Christus en Christus is van God” zijn door tienduizenden gelezen.

Bijbelvertaling

Interessant is ook het volgende:

In 1136 van de ongeveer 2500 gesproken

talen zijn tot nu toe bijbels en bijbelgedeelten uitgegeven. Aan de reeks vertalingen werd een nieuwe toegevoegd: Dr J. Voorhoeve, onze taalafgevaardigde in Suriname maakte na zijn conceptvertaling van het Boek der Handelingen in het Sranan (Neger-Engels) een begin met de vertaling van dit bijbelboek in het Saramaccas, de taal van de bosnegers.

Hoeveel hoofdbreken de vertalingen soms kosten is alleen door de vertalers te vertellen. Een van hen, worstelend met een der indiaanse talen in Mexico trachtte het begrip „genade” zo uit te drukken, dat hij de betekenis van „levende gave” het dichtst nabijkwam. Toen hij dacht het woord gevonden te hebben, liet hij zijn inheemse helper de proef op de som nemen. Deze maakte de vertaler duidelijk, dat hij Joh. 1 : 14 aldus had vertaald: „...vol van kuiken en waarheid”. Want in die taal betekende „levende gave” niet anders dan kuiken, aangezien dit de enige levende gave was, die de inwoners daar elkander gaven.

Een vertaler op een van de Zuidzee-eilanden daarentegen had opgemerkt, dat toen hij iemand die hem vijandig was iets gegeven had, de andere bewoners protesteerden. „Je hebt iets gegeven aan iemand, die precies het tegenovergestelde verdient”, zeiden ze, „Nau ku efo goo!” En die vier woorden had de vertaler juist nodig. Die had hij nodig om het woord genade te doen verstaan bij allen, die straks het Johannes-evangelie in hun eigen taal zouden lezen.

Per 31 december 1958 wees de stand der vertalingen aan, dat de gehele bijbel was uitgegeven in 215 talen,

dat afzonderlijke testamenten waren vertaald in 273 talen,

dat een of meer bijbelgedeelten thans verkrijgbaar zijn in 648 talen.

Bijbelverkoop

Hieromtrent lazen we het volgende:

In 1958 werden 502 kisten met een inhoud van plusminus 84.559 m² en van een bruto gewicht van plusminus 35.140 kg verzonden. Hierin werden verpakt: 328.065 Evangeliën, 51.943 Nieuwe Testamenten, 36.486 Bijbels. Naar het buitenland werden verzonden: 450 postpakketten. Van het magazijn uit zijn in Nederland besteld: ruim 17.000 pakketten.

De Nieuwe Vertaling van de Bijbel

Na langdurige discussie, waarin voor- en tegenstanders van de Nieuwe Vertaling zich lieten horen, nam de Gen. Synode van de Chr. Geref. Synode de volgende voorstellen omtrent deze materie aan:

1. Deputaten voor het onderzoek inzake de Bijbelvertaling dank te zeggen voor de verrichte arbeid;
2. opnieuw deputaten te benoemen;
3. deze deputaten op te dragen het uitgebrachte rapport met de conclusies van het minderheidsrapport zo spoedig mogelijk aan de kerkeraden toe te zenden met het dringend verzoek de eventuele bezwaren van de kerken tegen de N.V. aan deputaten uiterlijk voor 1 februari 1961 kenbaar te maken;
4. deputaten op te dragen deze bezwaren, indien zij deze wel gemotiveerd achten, ter kennis te brengen van en daarover overleg te plegen met de vertaalcommissie van het N.B.G., opdat deze commissie de doorgegeven bezwaren in overweging kan nemen, met het vriendelijk verzoek aan de commissie om deputaten van haar beslissing hierover in kennis te stellen;
5. de meerdere vergaderingen te adviseren bij een eventuele bespreking over de Bijbelvertaling voorlichting te vragen van deputaten;
6. in dit stadium nog geen beslissing te nemen over het al of niet vrij laten van de N.V. voor de eredienst en te blijven bij het besluit van de Synode van 1857.

De Wekker

De Generale Synode van de Chr. Geref. Kerken benoemde tot redactie van **De Wekker**: Ds I. de Bruyne, prof. W. Kremer, prof. Dr B. J. Oosterhoff en Ds J. H. Velema.

Prof. Oosterhoff werd hoofdredacteur. Ds J. H. Velema waarnemend hoofdredacteur.

KERKNIEUWS

Beroepen door de kerk van Toronto (Canada) (voor de missionaire arbeid) Kand. H. J. Knigge te Groningen.

Afscheid van de kerk van Middelstum nam Ds I. van Til. Zijn afscheidsprek had tot tekst Judas : 24 en 25.

Adressen. Telef.no. van Ds M. Janssens, Lutten a.d. Dedemsvaart is 05231-436;

Scriba Geref. Kerk, Lutten a.d. Dedemsvaart is H. Salomons Wzn., de Krim (Ov.), R 136, telef.no. 05247-254.

Adres Kerkeraad Halfweg: D. Dreschler, Essenlaan 145, Zwanenburg, telef. 4660;

Voorziening in de D. d. W. blijft verzorgd door D. v. d. Wetering, M. Sterklaan 10, Zwanenburg (Halfweg), telef. 4885.

De „Vereniging tot herstel van de kerkelijke eenheid der Gereformeerde belijders” hoopt D.V. haar **Algemene Ledenvergadering** te houden op

ZATERDAG 14 NOVEMBER 1959

in één der zalen van de Westerkerk te **UTRECHT** (Catharijnekade-Bergstraat). Aanvang 3 uur.

Spreker is Dr F. L. Bos van Vlaardingen. Zijn onderwerp is „**Tolerantie**”.

BELIJDEN NAAR HET WOORD

door Lepusculus Vallencis

Nederl. Geloofsbelijdenis in het licht van de H. Schrift.

Volksuitgave f 4.75

FIRMA GROENENDIJK - ROTTERDAM

Slaghekstraat 90—94, telefoon 172610

Drukkerij Steenbergen

ZEIST - TELEFOON 03404 - 2452

Periodieken

Boekwerken

Handeldrukwerk

BETALING ABONNEMENTSGELDEN

Met 1 oktober begon het tweede halfjaar van de derde jaargang van OPBOUW.

Mogen we onze abonnees beleefd verzoeken hun abonnementsgeld zo spoedig mogelijk te storten op onze postrekening **233117 t.n.v. Drukkerij Steenbergen, Zeist** met vermelding: voor „OPBOUW”.

De abonnementsprijs is voor een geheel jaar f 10.—, en voor een halfjaar f 5.—.

Een jaarabonnement loopt van 1 april tot 31 maart. Men kan zich echter ook tussentijds als abonnee opgeven.

De administratie.

Abonnementen s.v.p. bij vooruitbetaling door storting op giroreken. 233117 t.n.v. Drukkerij Steenbergen, Zeist, met vermelding voor „Opbouw”.

Abonnementsprijs: f 5.- p. halfj. - f 10.- p. jr. Studenten abonnement f 6.- per jaar.

Losse nummers 25 cent. Buitenland: f 6.25 per halfjaar - f 12.50 per jaar.

Regelprijs 20 cent per m.M.

Bij contract reductie.

ADVERTENTIE-TARIEF :

FAMILIEBERICHTEN :

Regelprijs 15 cent per m.M.